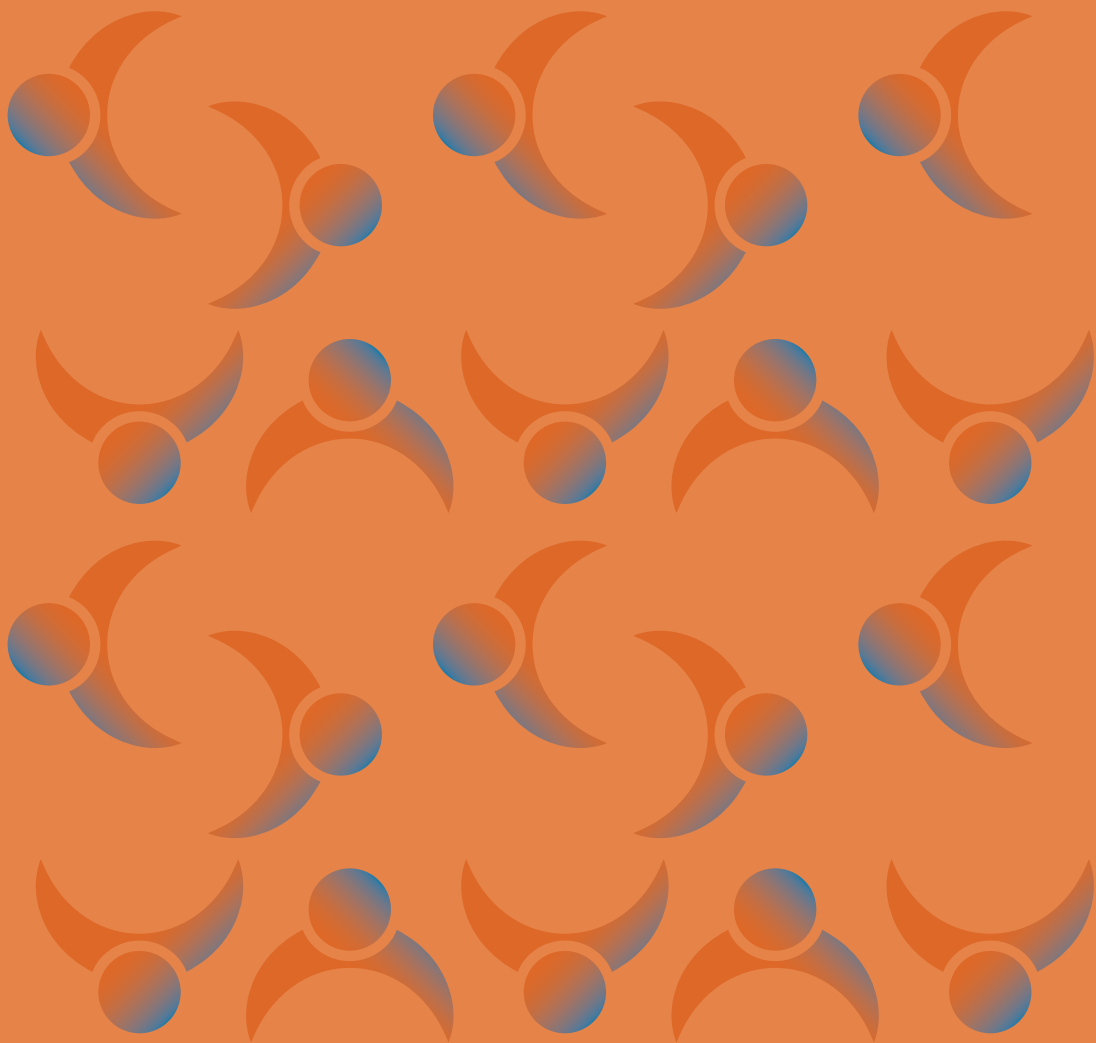

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi
Grønlands Råd for Menneskerettigheder

PRINCIPPER FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET PÅ HANDICAPOMRÅDET I GRØNLAND

Principperne i denne folder er udledt af notat om "Civilsamfund, inddragelse og handicappolitik i Grønland" (Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder, 2022).

En særlig tak til Departementet for Børn, Unge og Familier, Tiliq – den grønlandske handicaptalsmandsinstitution og de grønlandske handicaporganisationer.

e-ISBN: 978-87-7570-049-3

ISBN: 978-87-7570-050-9

Layout: Hedda Bank

© 2022 Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder

Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K

1403 København K

Telefon 32 69 88 88

www.menneskeret.dk

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store skrifttyper, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på: www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

PRINCIPPER FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET PÅ HANDICAPOMRÅDET

Myndighederne i Grønland skal efterleve FN's Handicapkonvention. Det skal de blandt andet ved at udvikle og gennemføre lovgivning og politikker, der fremmer lige muligheder for mennesker med handicap på forskellige samfundsområder. I den forbindelse er myndighederne forpligtet til at høre og inddrage civilsamfundet, herunder de grønlandske handicapforeninger.

Som led i arbejdet med at overvåge handicapkonventionens gennemførelse i Grønland har Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder i samarbejde med Departementet for Børn, Unge og Familier afholdt fem lokale rundbordsmøder med de grønlandske handicapforeninger i Nuuk, Sisimiut, Narsarsuaq og Aasiaat samt et opsamlende seminar med repræsentanter for blandt andre civilsamfundet og relevante myndigheder.

På baggrund af erfaringerne fra rundbordsmøderne og seminaret har vi identificeret en række principper for inddragelse af civilsamfundet, der efter vores opfattelse kan bidrage til at styrke arbejdet med at sikre bedre rettigheder for mennesker med handicap i Grønland. De bagvedliggende erfaringer bygger dels på, hvad vi oplevede, der fungerede godt, og hvad der kunne have været bedre, dels på deltageres tilbagemeldinger og evalueringer.

Principperne for civilsamfundsinddragelse er som følger:

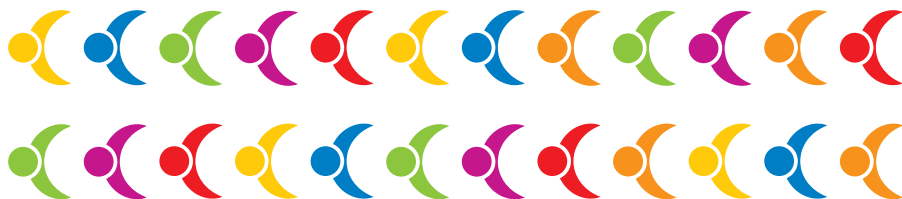
- 1) Handicapperspektivet skal tænkes ind på flere samfundsområder
- 2) Tilgængelighed på forskellige planer
- 3) Individuel hensyntagen
- 4) Mangfoldighed blandt de involverede
- 5) Inddragelse på forskellige stadier og niveauer
- 6) Plads til den personlige fortælling

Flere af disse principper står også centralt i FN's Handicapkonvention. I det følgende giver vi et bud på, hvordan disse velkendte principper kan tænkes ind i forhold til den specifikke forpligtelse til at inddrage civilsamfundet i politikudvikling og beslutningsprocesser i en grønlandsk kontekst.

Sætningen "Nothing about us without us" ("Intet om os uden os") har siden 1990'erne givet genlyd i den globale handicapbevægelse. I overensstemmelse med dette slogan er handicapkonventionen skrevet sammen med og af mennesker med handicap. Konventionen forudsætter derfor også, at mennesker med handicap indgår i arbejdet med at sikre konventionens gennemførelse i de enkelte lande.

HANDICAPPERSPEKTIVET SKAL TÆNKES IND PÅ FLERE
SAMFUNDSOMRÅDER

Det er en udbredt opfattelse, at handicappolitik og handicaplovgivning i det væsentligste vedrører støtte og foranstaltninger efter sociallovgivningen. For at skabe et inkluderende samfund med lige muligheder for mennesker med handicap, skal vi væk fra at betragte handicappolitik og handicaprettigheder som et isoleret og perifert område. Det skal løftes fra en niche-opmærksomhed til en generel opmærksomhed.

I den forbindelse er det væsentligt at iagttage den generelle forpligtelse i handicapkonventionen til at mainstreame handicap-perspektivet. Mainstreaming indebærer, at offentlige myndigheder skal arbejde for rettigheder for mennesker med handicap inden for deres respektive områder. Det betyder, at alle offentlige myndigheder skal inddrage og indtænke hensynet til rettigheder og ligebehandling af mennesker med handicap i alle politikker, al planlægning og al administration, der berører mennesker med handicap.

Forpligtelsen til at inddrage mennesker med handicap og de organisationer, som repræsenterer dem, er vigtig at iagttage i arbejdet med at udvikle og gennemføre sådanne politikker. Det kan for eksempel være, når Naalakkersuisut forbereder og gennemfører lovgivning på skoleområdet, når en kommune iværksætter initiativer for ældre, og når myndighederne planlægger nyt byggeri og ny infrastruktur.

BEGREBET MAINSTREAMING

Direkte oversat betyder mainstream 'hovedstrøm'. Begrebet er udbredt inden for kønsligestilling. Når ordet bruges i forbindelse med ligebehandlingspolitik, betyder det, at ligebehandling skal føres ind i den politiske hovedstrøm i stedet for at leve et liv på sidelinjen. Hovedstrømmen er i denne sammenhæng de fremherskende tendenser og praksisser i det politiske arbejde.

Mainstreaming er blandt andet vigtigt for at sikre et aktuelt overblik over, hvor der skal sættes ind for at fremme gennemførelsen af handicapkonventionen. De samfundsskabte barrierer, der forhindrer mennesker med handicap i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet, er ikke konstante. Tværtimod kan der opstå nye barrierer i takt med samfundets udvikling. Et eksempel på dette er den fortsatte digitalisering. I takt med, at samfundet bliver mere og mere digitalt, kan der opstå nye udfordringer eksempelvis for mennesker med synshandicap og mennesker med kognitive handicap. Disse udfordringer er myndighederne nødt til at tage højde for i det løbende arbejde med at sikre, at konventionen overholdes.

TILGÆNGELIGHED PÅ FORSKELLIGE PLANER

Tilgængelighed er en nøglerettighed i handicapkonventionen. Tilgængelighed er nemlig en forudsætning for, at mange af konventionens øvrige rettigheder kan føres ud i livet. Tilgængelige omgivelser har stor betydning for adgangen til fællesskaber, sociale sammenhænge og i det hele taget samfundsmæssig inklusion. Det gælder også mulighederne for at deltage i foreningsliv og adgangen til at blive inkluderet i politiske processer.

Manglende tilgængelighed kan derfor også i mange sammenhænge være en hindring for, at mennesker med handicap aktivt kan deltage i udvikling og gennemførelse af politikker og lovgivning samt andre beslutningsprocesser.

Når man ønsker at inddrage civilsamfundet i myndighedsarbejde og beslutningsprocesser, der berører mennesker med handicap, er det derfor vigtigt at tænke tilgængelighed ind i inddragelsesprocessen og de forskellige faser, der eventuelt måtte være. Det er også vigtigt at have forskellige aspekter af tilgængelighed in mente.

Til illustration kan nævnes følgende eksempler:

Eksempel 1 – Tilgængelighed til skriftligt materiale: Skal man for eksempel udsende eller offentliggøre skriftligt materiale i forbindelse med en høring eller som forberedelse til et møde, bør man sikre sig, at materialet udsendes eller offentliggøres i et tilgængeligt format. Det gælder også elektroniske formater. Tilgængelighed til skriftligt materiale omfatter blandt andet krav til layout, herunder fonttype, punkstørrelse og kontraster.

Eksempel 2 – Fysisk tilgængelighed: Et andet eksempel er planlægning af møder, hvor repræsentanter for civilsamfundet er inviteret til at deltage. Sådanne møder bør man så vidt muligt forsøge at afholde i tilgængelige lokaler. Efter omstændighederne kan det således være væsentligt at gå efter lokaler i bygninger, hvor man ikke skal forcere trapper, og hvor der er adgang til kørestolsvenlige toiletforhold. Det kan samtidig være en god idé at beskrive de fysiske adgangsforhold i invitationen. På den måde kan man undgå, at der blandt de inviterede er nogle som fravælger mødet, fordi de er bekymrede for, at adgangsforholdene ikke er tilgængelige nok.

Eksempel 3 – Tilgængelighed til information og formidling:

Som et tredje eksempel kan nævnes, at nogle mennesker med handicap kan have behov for, at myndighederne kommunikerer og formidler information på en enkel og let forståelig måde. Initiativer og beslutningsprocesser, der berører mennesker med handicap, kan hurtigt få et meget overordnet, langsigtet og abstrakt indhold. Tag for eksempel bare arbejdet med en national handicappolitisk handlingsplan. For at sikre reel inddragelse af civilsamfundet i sådanne sammenhænge kan det i inddragelsesprocessen være væsentligt at arbejde med at gøre indholdet mere konkret og håndgribeligt og på den måde mere tilgængeligt.

Det skal fremhæves, at tilgængelighed ikke kun er til gavn for mennesker med handicap. Andre grupper, der kan have glæde af tilgængelighedstiltag er blandt andet ældre mennesker og mennesker med midlertidige funktionsnedsættelser, for eksempel personer, der går med krykker på grund af et brækket ben. Letforståelig kommunikation og information kan eksempelvis også være til stor gavn ved inddragelse af børn, ligesom det kan være en klar fordel ved tolkning mellem grønlandsk og dansk.

INDIVIDUEL HENSYNTAGEN

I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at tage særlige hensyn til enkeltpersoner for at sikre, at de kan deltage og være inkluderet i en bestemt sammenhæng, for eksempel i forbindelse med et møde eller en høring.

Med handicapkonventionens ord kalder man også denne form for hensyntagen for rimelig tilpasning. Med rimelig tilpasning menes nødvendige og passende foranstaltninger, som ikke indebærer en uforholdsmæssig stor byrde, og som man foretager for at sikre, at en person med handicap kan blive inkluderet i et konkret tilfælde.

Til illustration kan nævnes følgende eksempler:

Eksempel 1: Rimelig tilpasning kan blandt andet være relevant i tilfælde, hvor generelle tilgængelighedstiltag ikke er tilstrækkelige til at sikre inddragelse af enkeltpersoner. Som eksempel kan nævnes, at selvom man har planlagt at holde et møde i en bygning, hvor der er rampe til hovedindgangen og elevatorer, så vil nogle mennesker, for eksempel personer, som sidder i kørestol, kunne have vanskeligt ved at åbne bygningens døre, hvis der ikke er installeret automatiske døråbnere. I en sådan situation kan det være nødvendigt at hjælpe vedkommende med at komme ind i bygningen.

Eksempel 2: Et andet eksempel på rimelig tilpasning kan være, at man får trykt eller printet materiale til et møde eller arrangement med stor skrift, så en person med nedsat syn har bedre mulighed for at læse det. Det kan også være, at man sender materialet til vedkommende på forhånd, så han eller hun har mulighed for at orientere sig i det inden mødet eller kan medbringe det på en computer eller tablet, der kan bruges til at forstørre teksten.

Eksempel 3: Tegnsprogstolkning til døve i forbindelse med et møde kan også være et eksempel på rimelig tilpasning. Henset til de særlige udfordringer, der er med at skaffe tegnsprogstolkning i Grønland, vil en sådan foranstaltning efter omstændighederne kunne være forbundet med ikke ubetydelige omkostninger eller et vist ressourceforbrug for arrangøren. Det vil altid bero på en konkret vurdering, om det må betragtes som en uforholdsmæssig byrdefuld foranstaltning.

Hvis man planlægger et møde eller anden form for arrangement med deltagelse fra civilsamfundet, kan det være en god idé at spørge deltagerne på forhånd, om de har behov for en særlig form for hensyntagen. Hvis man benytter tilmeldingsblanketter kan man for eksempel tilføje en rubrik, hvor deltagerne kan anføre, om de som følge af en funktionsnedsættelse har behov for, at man træffer særlige foranstaltninger.

MANGFOLDIGHED BLANDT DE INVOLVEREDE

Mennesker med handicap er en mangfoldig gruppe, der består af personer med meget forskelligartede forudsætninger og behov. Det er en gruppe af mennesker med forskellige former for og varierende grader af funktionsnedsættelse. Der kan derfor også være stor forskel på, hvilke og hvor store barrierer disse mennesker møder i hverdagen og det omgivende samfund. Ved inddragelse af civilsamfundet i arbejdet med at gennemføre handicapkonventionen er det vigtigt at holde sig denne mangfoldighed for øje.

Når man tilrettelægger en inddragelsesproces, kan det derfor være en god idé at tænke i forskellige dimensioner af repræsentation. Det gælder både repræsentanter for civilsamfundet og repræsentanter for konkrete samfundsområder.

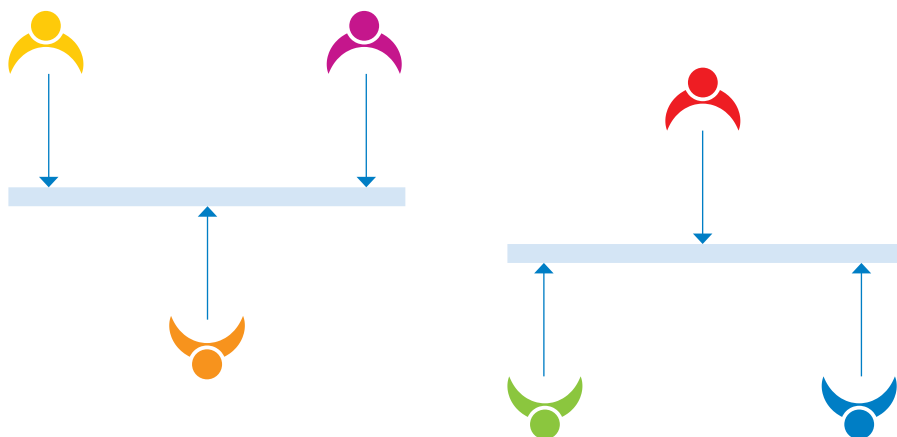
I lyset af det initiativ eller det projekt, der ligger bag inddragelsesprocessen, kan man blandt andet overveje, om man bør inddrage:

Repræsentanter for forskellige typer af handicap, herunder fysiske, psykiske, sensoriske og kognitive funktionsnedsættelser. En sådan repræsentation kan ofte imødekommes ved at inddrage forskellige handicapforeninger.

Repræsentanter for forskellige stadier i livet, herunder børn, unge, voksne og ældre. Er der for eksempel tale om et initiativ på skoleområdet, der berører børn med handicap, kan det både være relevant at inddrage handicaporganisationer og børneorganisationer.

Repræsentanter for det eller de berørte samfundsområder. Det kan omfatte repræsentanter for relevante myndigheder, virksomheder og interesseorganisationer. Er der for eksempel tale om gennemførelse af lovgivning på beskæftigelsesområdet, som også kan berøre arbejdstagere med handicap, kan det være relevant at inddrage både arbejdsmarkedets parter og handicapforeninger.

INDDRAGELSE PÅ FORSKELLIGE STADIER OG NIVEAUER

Det er centralt at sikre inddragelse af civilsamfundet i forskellige faser af et projekt, for eksempel i forbindelse med udarbejdelse og gennemførelse af en handicappolitisk handlingsplan. Mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan have nyttige inputs og perspektiver, som kan være vigtige at få frem og drøftet allerede i en indledende fase, ligesom de kan være væsentlige i forbindelse med den konkrete gennemførelse og under en afsluttende evaluering.

Ligeledes kan det være centralt at sikre inddragelse på forskellige niveauer, herunder lokalt, regionalt og nationalt. På nationalt niveau kan inddragelse for eksempel ske ved at sende lovforslag i høring hos landets handicapforeninger. Det gælder ikke kun høringer over lovforslag, der specifikt angår mennesker med handicap, men i det hele taget lovgivning på centrale samfundsområder, der berører såvel mennesker med og uden handicap. Inddragelse på nationalt plan kan også ske ved at udpege civilsamfundsrepræsentanter for handicapområdet til at sidde i følgegrupper tilknyttet landsdækkende projekter og handlingsplaner.

Samtidig skal man ikke glemme inddragelsen på det helt nære og lokale plan. Dels kan det bidrage til at lokale beslutningstagere får en fornemmelse af, hvor der kan gøres noget i lokalsamfundet, men det kan også have stor betydning for den enkeltes oplevelse af at have indflydelse og mulighed for at deltage i samfundslivet og herigennem den enkeltes personlige udvikling.

PLADS TIL DEN PERSONLIGE FORTÆLLING

Udfordringerne for mennesker med handicap i Grønland er omfattende og komplekse. Mennesker med handicap og pårørende til mennesker med handicap kan derfor være meget berørt af egne oplevelser og de barrierer, de selv eller deres pårørende møder i dagligdagen.

Når man inddrager mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan personlige oplevelser derfor fylde meget i den respons, man får. Spørger man eksempelvis ind til

udfordringer og løsningsmuligheder på handicapområdet, vil mange civilsamfundsrepræsentanter have deres egen personlige fortælling som udgangspunkt og omdrejningspunkt for besvarelsen.

I myndighedernes arbejde med at gennemføre handicapkonventionen i Grønland, er det væsentligt, at dialogen med civilsamfundet kommer til at handle om generelle forhold og samfundsstrukturer.

Der kan dog også være en værdi i at give plads til den personlige fortælling – ikke mindst ved inddragelse af civilsamfundet på det nære og lokale plan. Det kan for eksempel være i forbindelse med udvikling og gennemførelse af politiske initiativer i kommunerne og de enkelte byer og bygder.

Hvis der i forbindelse med et møde er plads til, at civilsamfundsrepræsentanterne kan dele personlige oplevelser og udfordringer, kan det bidrage til en følelse af samhørighed mellem deltagerne og derigennem styrke civilsamfundet. Fra myndighedernes side kan der samtidig ligge en opgave i at bruge den personlige fortælling som springbræt for at løfte diskussionen op på et generelt og strukturelt plan.

HVIS DU VIL VIDE MERE

Her kan du læse mere om rettigheder for mennesker med handicap i Grønland og civilsamfundsinddragelse:

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (handicapkonventionen). Tilgængelig på grønlandsk her: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Familie/GL/FN_konvention_handicap/FNs_handicapkonvention_kal.pdf Tilgængelig på dansk og engelsk her: <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/2017/20>

Tilioq (2020), 'FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap – Letlæselig udgave'. Tilgængelig på grønlandsk og dansk her: <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/03/Handicap-Konventionen-2020-Edition-Digital.pdf>

Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder (2019), 'Handicap – Status i Grønland 2019'. Tilgængelig på grønlandsk og dansk her: <https://menneskeret.dk/udgivelser/handicap-status-groenland-2019>

FN's Handicapkomité's generelle kommentar til handicap-konventionens artikel 4, stk. 3, og artikel 33, stk. 3, om mennesker med handicaps deltagelse i konventionens gennemførelse og monitoreringsprocessen. 'General comment No. 7 (2018) on the

participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention, CRPD/C/GC/7'. Tilgængelig på engelsk her: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/7&Lang=en

Grønlands Råd for Menneskerettigheders hjemmeside: <https://humanrights.gl/>

NIIK's hjemmeside: <https://www.niik.gl/>

Tilioq's hjemmeside: <https://tilioq.gl/>